

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יתרו

(חלק בו שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת יתרו, יאיז שבט, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

יתרו ב

ישראל בלבד (שבגללו נבדלים בני ישראל מכל העולם כולו).⁴

והטעם ש(מבין הענינים הקשורים לעם ישראל) נבחר ענין זה דוקא⁵ – „הוצאתיך מארץ מצרים” – מובן בפשטות, כי היתה זו גאולת עם ישראל, אשר הובילה למעמד הר סיני.

השאלה אף גדולה מזו:

ענין זה – שיציאת מצרים היא הטעם לכך ש„אנכי ה' אלקיך” (ובסגנון אחר – שיציאת מצרים היתה כדי שעם ישראל יקבלו עליהם את הקב"ה ל„אלקה” ויעבדו אותו) – נאמר כבר לעיל, ואף כמה פעמים: תיכף בפרשת שמות⁶ נאמר „בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה”; על־דרך־זה בתחילת פרשת וארא⁷ – „לכן אמור לבני ישראל גו' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים גו' ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים”; יתירה מזו: בפרשתנו גפא, בכתובים

א. בפירושו על הפסוק „אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים”, העתיק רש"י את התיבות „אשר הוצאתיך מארץ מצרים”, ופירש: כדאי⁸ היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי.

[ולאחרי זה הביא רש"י שני פירושים נוספים, כדלקמן סעיף ה].

מהו הקושי בדברי הכתוב שבא רש"י ליישב בפירושו?

המזרחי ביאר (וכן כתבו עוד מפרשים⁹), שהשאלה היא – למה „תלה אלקותו ביציאת מצרים ואמר אשר הוצאתיך ולא אמר אשר בראתי שמים וארץ”? ועל כך מתרץ רש"י „שעל ידי ההוצאה ממצרים מהיותם להם עבדים זכה בהם להיות משועבדים לו ויהיה אלקיהם”.

אך לכאורה פירוש זה אינו מחזור: על־פי פשוטו של מקרא, מלכתחילה אין כל מקום לשאלה למה לא נאמר „אשר בראתי שמים וארץ”, שהרי דברי הכתוב כאן באים כהמשך (וכטעם) ל„אנכי ה' אלקיך”, דהיינו, לכך ש„ה” הוא אלקיהם של בני ישראל; ואם כן, היה הכרח לציין ענין השייך לעם

(1) פרשתנו כ, ב.

(2) כדאי – כ"ה בדפוסי רש"י הנפוצים ובכת"י רש"י (שתח"י) ולא „כדאיח” [בדפוס ראשון דפרש"י „כדי” ובכו"כ כת"י רש"י שתח"י „כדיי”].

(3) גר"א. דבק טוב. ועוד.

(4) ראה גם רלב"ג וחזקוני כאן. ולהעיר מפרש"י בחוקותי כו, יג: כדאי אני שתאמינו בי .. שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים. ולהעיר ג"כ ממש"נ לאברהם (לך טו, ז) אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים.

(5) להעיר ממכילתא כאן: משל כו' כלום עשית לנו (טובה) שתמלוך עלינו כו' הוציא כו' קרע כו' הוריד כו'. וראה לקמן הערה 15.

(6) ג, יב. – אלא ששם ה„תעבדון” הוא הזכות שיש לישראל לצאת ממצרים (רש"י שם).

(7) ו, ר"ז.

המתחיל גם את התיבות „אנכי ה' אלקיך” (שאותן פירש בהמשך דבריו)?

(ב) ברובא דרובא של המקומות¹³ שהזכיר רש"י תוכן זה (שיציאת מצרים היתה על-מנת שבני ישראל יקבלו עליהם את הקב"ה ל„אלקים”) – לשון רש"י היא „על מנת כן פדיתי כו” (וכיוצא בזה); ולמה כאן נקט רש"י הלשון¹⁴ „כדאי היא ההוצאה כו”¹⁵?

(ג) היה לו לרש"י לכתוב – בהתאם ללשון הכתוב („אנכי ה' אלקיך”) – „כדאי כו” שתקבלו אלקותי”¹⁶ [או (כלשון רש"י במקום אחר¹⁷) „שתקבלו מלכותי” וכיוצא בזה]; ולמה שינה רש"י מלשון הכתוב ונקט ביטוי (וענין) חדש – „שתהיו משועבדים לי”?

לכאורה יש לתרץ שהיסוד ללשון רש"י הוא סיום הכתוב – „מבית עבדים”¹⁸: כיון שהקב"ה הוציא את בני ישראל מ„בית עבדים”, לפיכך „כדאי

(13) ראה במקומות שנסמנו בהערה 11. – וכ"ה ה' בשמור"ר כאן (פכ"ט, ג).
(14) ולהעיר ממכילתא דרשב"י כאן: אפילו אין לי עליך אלא שהוצאתיך מארץ מצרים כדאי. – וראה לשון רש"י בחוקותי (שבהערה 4). ראה יג, ו.

(15) בדברי דוד כאן: דבלאו הכי יש הרבה עניינים ש„אני אלקיך” אלא דדבר זה לחוד כדאי. – אבל עדיין אינו מובן במה נשתנה פסוק זה מכל המקומות שבהם כתב רש"י הלשון „על מנת כן כו”.

(16) וכהלשון בשמור"ר (הנ"ל) כאן.
(17) אחרי ית, ב: שאמרתי בסניני אנכי ה"א וקבלתם עליכם מלכותי. וכ"ה לשון המכילתא פרשתנו כ, ג. וראה רמב"ן כאן (פסוק ב). ועוד.
(18) כן משמע מפ"י המהרש"ל (הובא בצידה לדרך ושפ"ח כאן) – דלפי הראשון ברש"י קשה ד„לא הול"ל אלא המוציאך מבית עבדים, מצרים ל"ל”. וראה לקמן הערה 38.

העוסקים בהכנות למתן תורה, נאמר⁸ „אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם גו' ואביא אתכם אלי . . שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי . . ואתם תהיו לי . . וגוי קדוש”.

ואם כן, אינו מובן: מהו הקושי בפסוק זה דוקא, שכדי ליישבו הוצרך רש"י לפרש כאן (ולא לעיל) „כדאי היא ההוצאה כו”?

ב. כן ישנם כמה דיוקים בלשון רש"י:

בפשטות, דברי רש"י „שתהיו משועבדים לי” הם פירוש להתחלת הפסוק „אנכי ה' אלקיך” (בלשון הרא"ם הנ"ל: משועבדים לו ויהיה אלקיהם). ולפי פירוש זה – „אשר הוצאתיך מארץ מצרים” הוא הטעם לכך ש„אנכי ה' אלקיך”⁹ (כלומר, מאחר ש„הוצאתיך מארץ מצרים”, לפיכך נעשו בני ישראל משועבדים לה'), על-דרך מה שנאמר בסוף פרשת שלח¹⁰ (ובכמה כתובים אחרים¹¹) „אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים”, וכפירוש רש"י¹² – „על מנת כן פדיתי אתכם כו”.

אלא שעפ"ז אינו מובן:

(א) למה לא העתיק רש"י בדיבור-

(8) יט, ד"ו. וראה פרש"י שם.

(9) וראה גם דברי דוד כאן.

(10) הובא ברא"ם כאן.

(11) ראה תצוה כט, מה"ו. שמיני יא, מה. קדושים יט, לו. אמור כב, לג. בהר כה, לח. בחוקותי כו, יג. שם, מה. וראה הערה הבאה.

(12) בפ"י הראשון (והעיקרי). – ולהעיר מהשינויים בפרש"י בהקומות שבהערה הקודמת. פרש"י ואתחנן ה, טו. ואכ"מ.

לבני ישראל בימי ההכנה למתן תורה, כנ"ל – „אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם גו' ואביא אתכם אלי .. שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי .. תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש“;

והואיל וכך – מאי קא־משמע? [22] שהדיבור „אנכי ה' אלקיך“ הוא התוצאה והתכלית של „הוצאתיך מארץ מצרים“²³?

ולפיכך נקט רש"י שהמשך „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ הוא (לא) טעם (או ביאור) על כך ש„אנכי ה' אלקיך“, אלא (זהו) ענין בפני עצמו, ענין חדש – „כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי“:

„אנכי ה' אלקיך“ פירושו – קבלת מלכותו²⁴, היינו שהאדם מקבל עליו את הקב"ה כשליט ומלך, וממילא – מקבל עליו לקיים את כל ציווייו²⁵ כו'; ועל זה הוסיף הקב"ה עוד ענין: אין די בענין קבלת מלכות שמים (המביא

היא ההוצאה) שבני ישראל יהיו לעבדי ה' (על־דרך מה שנאמר²⁰, „עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים“).

אבל אין זה תירוץ מספיק, כי:

(א) לשון רש"י עדיין אינה מתיישבת לגמרי, שהרי אם כן, היה לו לומר (כלשון הכתוב), „כדאי כו' שתהיו עבדי“²¹; ולמה שינה וכתב „משועבדים“?

(ב) ועוד ועיקר: בדיבור־המתחיל זה העתיק רש"י את התיבות „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ בלבד, ולא את סיום הכתוב „מבית עבדים“ (ואפילו לא רמז אליו בהוספת „וגו'“). ומובן מזה, שענין זה ש„כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי“ למד רש"י (לא ממש"נ „מבית עבדים“, אלא) מתוך התיבות „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ גופא [ובפרט שאפילו בפירושו כתב רש"י בסתם „כדאי היא ההוצאה כו'“, ולא „ההוצאה מבית עבדים“].

ג. ויש לומר הביאור בכל זה:

השאלה בדברי הכתוב „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ היא (לא) – מדוע תלה הכתוב זה ש„אנכי ה' אלקיך“ בכך ש„הוצאתיך מארץ מצרים“, אלא (להיפך) – מאי קא־משמע־לך?!

כאמור, בני ישראל ידעו מכבר שמתן תורה („תעבדון את האלקים“) הוא התכלית של יציאת מצרים, ויתר על כן – את זאת צוה הקב"ה למסור

(19) וראה גם ראב"ע, רמב"ן וחזקוני כאן.

(20) בהר כה, מב. ועד"ז שם, נה.

(21) עד"ז לשון המפרשים שבהערה 19. וכן

לשון רש"י ואתחנן שם „שתהי' לו עבד“.

(22) במשכיל לדוד כאן, שזהו הקושי בפ"ה הא' ברש"י כאן. – אבל ע"פ המבואר בפנים, קושיא זו מתרץ רש"י גם בפירושו הא' בדיוק לשונו „שתהיו משועבדים לי“. וראה לקמן בפנים סעיף ה.

(23) ומה שנאמר עד"ז בעוד כתובים (כנ"ל בפנים והערה 11) – הרי במקומות אלו לא קאי על מ"ת, כ"א על מצות פרטיות. ולהעיר שבכמה מהמקומות מביא רש"י עוד פירוש („אני הבהנתי כו' וכיו"ב). ואכ"מ.

(24) רש"י ומכילתא כו' שבהערה 17.

(25) אף שבפרטיות הן שתי קבלות – קבלת מלכות וקבלת מצות (גזירות) – ראה בהנסמן בהערה הקודמת ועוד – מ"מ, אחת מביאה לחבירתה. כפשוט. ולהעיר מפרש"י שמיני (יא, מה): כי אני ה' – ע"מ שתקבלו מצותי. ועד"ז בפרש"י בהר (כה, לח) וס"פ שלח (גזרותי).

אלקיכם אשר הוצאתי אתכם גו' להיות לכם לאלקים), משא"כ בנידון דידן, הדרישה "תהיו משועבדים לי" (אליבא דרש"י) אינה תנאי אלא היא הפירוש (והמכוון) ד"אשר הוצאתיך מארץ מצרים" גופא: מה ש"כדאי" ב"הוצאה" – הוא (שהיא כוללת בתוכה) ענין זה שבני ישראל יהיו "משועבדים לי".

ד. עפ"ז יובן גם הטעם שלא העתיק רש"י (בדיבור-המתחיל) את סיום הכתוב, "מבית עבדים" (ואפילו לא רמז עליו בתיבת "וגו'"):

החילוק בין הלשון "משועבדים לי" ללשון עבדות (סתם) הוא²⁸:

בהזכרת "עבד" סתם עדיין אין מודגשת שלילת החירות, שכן, אע"פ שהעבד אינו מציאות לעצמו, והוא רכושו של האדון (דלא כפועל שאינו אלא עושה מלאכה עבור בעל-הבית) – מכל מקום, עול העבדות בא לידי ביטוי בעיקר במלאכה שהוא עושה עבור האדון²⁹, וממילא, בזמני אכילתו, שנתו וכו', אין הוא מרגיש (כל-כך) את עול האדון, ויתכן אף מצב שבו האדון אינו זקוק לפי שעה למלאכת העבד, ואזי יש באפשרותו "לנוח" כו'³⁰ (כלומר, העבד

לקבלת עול מצוות, לקיום גזירותיו), אלא על בני ישראל להיות "משועבדים לי", משועבדים לגמרי לה'.

קבלת מלכות אינה שוללת את חירות חייו ה"פרטיים" והאישיים של האדם²⁶, ואין משמעותה אלא קיום הענינים המסוימים שמצוה המלך לעשות [הן ב"קום ועשה" – לעשות מה שצויה, והן ב"שב ואל תעשה" – להמנע מלעשות את שאסר המלך]; ועל-דרך-זה קבלת מלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שתוכנה שהאדם מקבל עליו לקיים את כל מצוות (וגזירות) המלך.

משא"כ "משועבדים לי" פירושו²⁶ – שאדם מישראל אינו מציאות העומדת לעצמה, אין לו כל חירות (משלו), אלא הוא "משועבד" (כל-כולו) – עם כל אשר לו, ובכל מעשיו – לה'²⁷.

וזהו שדייק רש"י וכתב "כדאי היא ההוצאה כו'" (ולא "על מנת"): לשון "על מנת" נוקט רש"י במקומות שנאמר בכתוב שני ענינים אשר אחד הוא תנאי לזולתו (כמו: אני ה')

26 ראה עפ"ז לקו"ש חל"ד ע' 206 ואילך – בביאור ג' הלשונות שבפרש"י האזינו (לב, י) "שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו".

27 ונפק"מ בפועל – דגם, "פרשיות בתורה שאם עשאן כו' ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות" (פרש"י פרשתנו כ, א) – משתדל לקיימם כו'. ולהעיר מפרש"י פרשתנו (יט, יד) שלא הי' משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם. ועוד.

או באו"א קצת: כללות הענין דתרי"ג מצות התורה אינו כמו גזירות מלך בו"ד, כ"א גדר של שנובד, כי הן מקיפות את כל (חייו) האדם – אין רגע ונקודה פנוי מחיוב מצוה, ובכל דבר שבחי האדם יש הוראה בתורה ע"ד אופן עשייתו.

28 אף שבכללות ענינם אחד (וראה ערוך ע' שעבד: שעבוד קרקעות . . אשר הם כמו עבדים ותחת רשות אדון) – מ"מ בפרטיות יותר, כשמחלקים בין הלשונות (וכנדוד"ז שרש"י מנשה מל' הכתוב, מבית עבדים" וכתוב, "משועבדים"), הלשון "שעבוד" מדגיש יותר עול העבדות באופן תמידי (כבפנים). שלכן, לשון הרגיל – גם בפרש"י – בנוגע לעבדות מצרים הוא, ש"עבוד מצרים" (כדלקמן בפנים והערה 34).

29 להעיר מלקו"ש חכ"ה ע' 215.

30 אף שגם אז מה שקנה עבד קנה רבו (פסחים פח, ב. ו.שנ"ו). וראה לקו"ש שם.

נוסף עוד ענין – „כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי“:

אע"פ שה"תנאי" ליציאת מצרים הוא (רק) שבני ישראל יהיו „לי לעם“ (והדבר יכול להתפרש על-דרך היחס של עם למלך בשר ודם), מכל-מקום „כדאי היא ההוצאה (מארץ מצרים) שתהיו משועבדים לי“;

כיון שבני ישראל היו נתונים בעבדות בארץ מצרים, והיו בה (לא „עבדים“ סתם, „בית עבדים“, אלא) באופן של שעבוד³⁴ – עבודת פרך³⁵, ואף באופן של „תכבד העבודה“³⁶ (למעלה ממדידה כו'), לפיכך „כדאי היא ההוצאה (הוצאה זו מ„ארץ מצרים“) שתהיו (לא „עבדים“ סתם, אלא) משועבדים לי“.

ה. על-פי ביאור זה בפירוש רש"י – שההמשך „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ (אינו טעם לכך ש„אנכי ה' אלקיך“, אלא) הוא ענין בפני עצמו, ענין חדש – יובן גם הטעם שלאחרי פירוש זה על „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“, הביא רש"י שני פירושים נוספים, וזה לשונו:

דבר אחר, לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים שנאמר³⁷ ותחת רגליו . . הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן אנכי הוא אשר הוצאתיך

אינו מחוייב לחזור אחר עשיית מלאכות עבור האדון).

משא"כ הלשון „משועבדים“ מדגישה את שעבוד העבד לאדונו באופן של עול תמידי [על-דרך הלשון „שעבוד“ בשייכות לממון, שהממון נעשה משועבד ו„כבול“ לבעל החובי³¹] – בכל אשר יעשה הוא מרגיש את עול האדון, עד שאפילו בזמנים שאין האדון מטיל עליו כל מלאכה – מרגיש העבד בעצם מציאותו את שעבודו לאדון³².

וזהו דיוק לשון רש"י „שתהיו משועבדים לי“ – ולא „שתהיו עבדי“ (וכיוצא בזה):

זה שמתן תורה הביא לכך שבני ישראל נעשו „עבדי ה'“ (סתם) – כבר נכלל ב„אנכי ה' אלקיך“. מאחר שהקב"ה הוא השליט והמלך עלינו, הרי אנו „בבעלותו“, „ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים“³³, וממילא יש להשמע לו ולעבדו כעבודת עבד לאדונו^{33*}.

משא"כ ב„הוצאתיך מארץ מצרים“

(31) ראה רמב"ם הל' מלוה ולוה רפ"ח (מהשיעורים דשבוע זה – יתרו תשמ"ו).

(32) ראה בארוכה ד"ה ומקנה רב (ומאמרים שלאח"י) תרס"ו ע"ד העול דעבד פשוט. ע"ש.

(33) וראה ה' ז (הובא לעיל סעיף א).

(33*) אולי י"ל – אצל מלך בוי"ד, קבלת

מלכות אינה מכריחה ענין של עבדות (כנ"ל סעיף

ג). אבל בנוגע להקב"ה, שקבלת מלכות קשורה

עם קבלת תר"ג כו' ה"ז בדוגמא לעבודת עבד

[וכלשון הכתוב „תעבדון את האלקים“. ובפרש"י

לעיל יט, ד, כתרגומו, ובת"א – לפולחני]. וראה

לעיל הערה 27. ולהעיר מהגירסא במכילתא

(שנסמן בהערה 17) „א"ל עבדיו גזור עלינו

גזירות“.

(34) כהלשון בכ"מ – „שעבוד מצרים“ (ראה

לדוגמא בפרש"י – שמות ה, ד. בא יא, ה. פרשתנו

כאן (בפי"ב). משפטים כד, י. ועוד).

(35) שמות א, יג"ד. וראה פרש"י פרשתנו ית,

י. ועוד.

(36) שמות ה, ט ואילך.

(37) משפטים כד, י.

יהיה צורך לשלול מבני ישראל את הטעות ש"שתי (הרבה) רשויות הן"!

[ולכאורה, אפילו זה ש"אני משתנה במראות"⁴⁰ אינו טעם מספיק לטעות כזו, שהרי מובן בפשטות (ואנו רואים על-דבר זה במוחש בנוגע לבשר ודם) שמראה הפנים (על-כל-פנים) משתנה בהתאם לפעולה הנעשית. אינו דומה מראה פניו של אדם בשעה שהוא יוצא למלחמה למראה פניו בשעה שהוא עסוק בפעולה של חסד ורחמים.

ועל-אחת-כמה-וכמה שקשה לומר שהיה צורך לשלול הטעות ש"רשויות הרבה הן" מצד זה, "שהיו שומעין קולות הרבה"⁴¹ – כאשר (א) מכל ה"קולות הרבה" נשמעו אותם הדיבורים, (ב) ועוד ועיקר – תוכנם של הדיבורים היה "אנכי ה' אלקיך גו' לא יהיה לך וגו'"]!

והן מצד הקושי הפרטי שבכל אחד משני הפירושים⁴²:

בפירוש הראשון אינו מובן: הקב"ה "נגלה כאן כזקן מלא רחמים" (לפי

ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה .. באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ אל תאמרו רשויות הרבה הן [ולאחרי זה סיים רש"י וכתב: ולמה אמר לשון יחיד אלקיך ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל .. לא להם צוית לא יהיה לכם אלקים אחרים אלא לי לבדי].

ולכאורה תמוה: הלא רש"י מפרש פשוטו של מקרא – ומה חסר בפירושו הראשון [שתוכנו הוא ענין מובן ופשוט, ומצינו על-דרך-זה בכמה וכמה פסוקים נוספים, כנ"ל] – שמטעם זה נזקק רש"י לשני הפירושים האחרים³⁸, הרחוקים (ביותר) מן הפשט,

– הן מצד תוכנם הכללי, שהיה צורך לשלול מבני ישראל את הטעות ש"שתי רשויות הן", "רשויות הרבה הן": איך יתכן לומר שדוקא עתה, לאחר ראיית כל הנסים במצרים ועל הים כו', ובעמדם במעמד הר סיני³⁹,

(38) ראה תי' המהרש"ל (הובא בהערה 18). –

אבל נוסף על הנ"ל בפנים (ס"ב) שבפרש"י לא נעתקו התיבות "מבית עבדים", גם עצם תירוצו לכאורה אינו מובן, דלמה לא יפרש הכתוב שה"בית עבדים" הוא "ארץ מצרים" (ובפרט שדוקא ארמ"צ הוא "בית עבדים" ש"לא ה' עבד יכול לברוח ממצרים" – פרש"י פירשנו ית, ט). ברע"ב כאן ד"הפי' הראשון אינו מתיישב על הענין שהרי לא צוה אותן בשום מצות הללו ר"ל אנכי ולא יהי' לך שום שעבוד לפניו ית". ולכאורה צ"ע, שהרי מפורש ברש"י (, מכילתא וכו') שאנכי היא הו"ע קבלת מלכותו, ומדוע אין זה ענין של "שעבוד לפניו ית"?

וראה לעיל הערה 22 – בתי' המשכיל לדוד.

(39) ראה רש"י ואתחנן (ד, לה): כשתנו הקב"ה

את התורה פתח להם כו' וראו שהוא יחיד.

(40) שאין זה רק ענין של פעולה של הקב"ה (שזה מובן בפשטות שאפ"ל פעולות שונות והפכיות נעשות ע"י אחד) כ"א ענין של התגלות ה' (וכדיק ל' רש"י "משתנה במראות").

(41) ברע"ב כאן, שע"י שמיעת קולות הרבה "יש יותר מקום לטעות .. מדבר שינוי המראות לפי ששינוי המראות ה' בזמנים שונים". ע"ש. אבל להעיר מרש"י כאן (ועד"ז בפרש"י משפטים שם) "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר זו היתה לפניו בשעת השעבוד וכעצם השמים משגאלו" – שתי מראות הפכיות בהר סיני גופא (ראה נחלת יעקב כאן. – ומתורצת אריכות זו בפרש"י). וראה הערה הקודמת. ואכ"מ.

(42) וראה מפרשי רש"י כאן – כמה תירוצים בהצירכותא.

פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל" – רחוק לכאורה מפשטות הענינים, כקושיית המפרשים⁴⁴, "מה מועיל סניגוריא זאת?".

ועל-פי כל זה תמוה ביותר: מהו ההכרח של רש"י בפשוטו של מקרא להוסיף ולהביא שני פירושים אלו?

ועל-פי הנ"ל הדבר מובן בפשטות: לפי הפירוש הראשון ברש"י, שהתיבות "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" הן ענין נפרד מ"אנכי ה' אלקיך" – אינו מחוור המשך הלשון "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שהרי הלשון "אשר" מורה בדרך כלל על המשך. לנאמר לפני זה (ולא על הוספת דבר חדש לגמרי).

ולכן הביא רש"י את הפירושים האחרים, שלפיהם מתיישב היטב המשך לשון הכתוב – כמו שהדגיש רש"י, שלפי הפירוש השני (ועל-דרך-זה – לפי הפירוש השלישי), פירוש הכתוב הוא – "אנכי הוא אשר הוצאתיך כו".

ו. מסיימו של פירוש רש"י זה – "ולמה אמר לשון יחיד . . ללמד סניגוריא במעשה העגל" – יש ללמוד הוראה נפלאה על גודל חביבותו של כל יהודי לפני הקב"ה:

אנו עוסקים כאן ביהודים שלא זו בלבד שלא נתקיים בהם, תהיו משועבדים לי", אלא הם היו נתונים בקצה ההפכי לגמרי מ"אנכי ה' אלקיך"; ולמען יהודים כאלו אומר הקב"ה בעת מתן תורה ולכל הדורות

פירוש רש"י⁴³) כבר בחמישי בסיון (ועל-כל-פנים – משך זמן לפני שפתח הקב"ה באמירת עשרת הדברות⁴⁴); ואם כן, תיכף בעת התגלותו היה הקב"ה צריך לשלול מבני ישראל את הטעות (בעיקרי האמונה) ד"שתי רשויות הן" (ולא להפסיק לשם כך באמצע עשרת הדברות).

ולפי הפירוש השני – שנתנית המקום לטעות זו באה על-ידי הקול של עשרת הדברות⁴⁵ – קשה (כמו שהמשיך רש"י עצמו והקשה⁴⁶), ולמה אמר לשון יחיד אלקיך": לולא פירוש זה לא היתה זו קושיא, שהרי מצינו בריבוי מקומות שדיבור הקב"ה לבני ישראל הוא בלשון יחיד (ובפרט במתן תורה, כאשר "ויחן שם ישראל – כאיש אחד בלב אחד"⁴⁷); אבל אם נפרש שהקול היה באופן הנותן מקום לטעות ש"רשויות הרבה הן", הרי בנידון דידן היה צורך לנקוט בדוקא לשון רבים, ולא לשון יחיד המוסיפה בנתנית מקום לטעות ש"אלוקה אחד מדבר עם איש אחד ואלוקה אחר עם איש אחר חלילה"⁴⁸.

[וביאורו של רש"י – "ליתן פתחון

(43) משפטים כד, ד. – אלא שאז ראו רק משה ואהרן נדב ואביהוא וע' זקנים (שם, י). וראה הערה הבאה.

(44) ראה פרשתנו יט, כ ואילך – מ"וירד ה' על ה"ס" עד "וידבר אלקים גו".

(45) שלכן הוצרך לשלול הטעות כאן (וזהו היתרון בפ' הג' לגבי פ' הב').

(46) בנחלת יעקב כאן, ד"קאי על כל הג' תירוצים דלעיל" (וכן משמע ברע"ב כאן). אבל צ"ע, דלפ"ז הו"ל לרש"י לחלקו בדיה בפ"נ – ובמשכיל לדוד מפורש כבפנים.

(47) פרש"י פרשתנו יט, ב.

(48) משכיל לדוד כאן.

(49) גו"א כאן (ותירוצו אינו ע"ד הפשט.

ע"ש).

להתמסר, משא"כ לזולתו כו' – שהרי התורה שוללת זאת ומדגישה, אשר תיכף בדיבור הראשון של עשרת הדברות נתן הקב"ה פתחון פה למצוא לימוד זכות על יהודי העתיד להכשל רח"ל במעשה העגל (שהוא ההיפך מדיבור זה עצמו, „אנכי ה' אלקיך")!

ועל-אחת-כמה-וכמה שבדורנו זה, אשר בו רובם ככולם של אלו שיש לקרבם ליהדות הם בגדר „תינוק שנשבה לבין העכו"ם" – יש למצוא דרכים להגיע אל כל אחד ואחד מישראל.

ועל-ידי קירוב כל בני ישראל לאבינו שבשמים, מעמידים אנו את ה„קהל גדול"⁵¹ שיצעד לקבל פני משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ יתרו תש"ל)

(51) ירמ' לא, ז.

„לשון יחיד", כדי שיהיה ביד משה ללמד סניגוריא על יהודים אלו!

ויתירה מזו: „פתחון פה" זה כרוך בהוספה בנתינת המקום לטעות ש„רשויות הרבה הן" (כנ"ל) – ולאידך, ה„סניגוריא" שבדבר קלושה לכאורה (כנ"ל מדברי המפרשים) – ואעפ"כ אומר הקב"ה שכדאי הוא הדבר, שמא עי"ז יתאפשר לימוד זכות על יהודי, ואפילו על יהודי כזה. ומה שעל-ידי כך ינתן מקום לטעות – „כתוב והרוצה לטעות יטעה"⁵⁰!

וההוראה מובנת לכל אחד ואחד מאתנו: יש לעסוק בקירוב כל ת"א ות"א מישראל. אין מקום לערוך חשבונות ולקבוע שליהודי פלוני כדאי

131

(50) ל' חז"ל (ב"ר פ"ח, ח) עה"פ (בראשית א, כו) נעשה אדם גוי. וראה רש"י עה"פ: ויש מקום למינים כו' לא נמנע הכתוב מללמד זך ארץ ומדת ענוה כו'.

